

Kulturdepartementet,

Postboks 8030 Dep,

0030 Oslo

Bergen 7.juni 2013

NOU 2013:1

– Det livssynsåpne samfunn

Hørings svar fra Bergen kirkelige fellesråd (BKF)

BKF viser til Kulturdepartementets høringsbrev av 11. februar 2013 der vi inviteres til å komme med synspunkter på utredningen NOU 2013: 1 Det livssynsåpne samfunn. BKF omfatter 25 menigheter tilhørende Den norske kirke i Bergen kommune.

Bergen kirkelige fellesråd (BKF) vil, slik Kirkemøtet gjorde ved sin behandling av NOU 2013: 1, fremheve utredningen fra Ståsett-utvalget som et viktig bidrag i prosessen mot en mer helhetlig statlig tros- og livssynspolitik. Valget av betegnelsen livssynsåpent samfunn gir et signal om religion og livssyn som noe positivt som skal ha en synlig og rettmessig plass i det offentlige rom.

Utredningen berører en rekke forhold som har relevans for de kirkelige fellesrådene. I det følgende vil BKF konsentrere oppmerksomheten om følgende momenter:

1. Prinsipper for et livssynsåpent samfunn
2. Forslag der utvalget går ut over sitt mandat
3. Den norske kirkes rolle som samfunnsaktør - gravferdsforvaltningen
4. Ansvar for middelalderkirker

1. Utvalgets prinsipper for et livssynsåpent samfunn

BKF ser det som positivt at Ståsett-utvalget formulerer sitt prinsipielle grunnlag eksplisitt, og slutter seg i hovedsak til utvalgets grunnleggende prinsipper for en helhetlig tros- og livssynspolitik. Vi ønsker imidlertid å knytte noen kommentarer til to av prinsippene, nemlig det som handler om likebehandling og det som gjelder vurderingen av tros- og livssynspolitikken i forhold til sentrale fellesverdier.

Når det gjelder prinsippet om likebehandling (nummer 5), vil BKF peke på at ønsket om likebehandling ikke må utlegges slik at det hindrer saklig begrunnet forskjellsbehandling. I likhet med Kirkemøtet mener BKF at myndighetene bør gå lenger i å stimulere og legge forholdene aktivt til rette for minoriteters tros- og livssynsutfoldelse enn det det er juridisk

forpliktet på i henhold til menneskerettighetene. Samtidig må kristendommen og Den norske kirke fortsatt ha en spesiell plass i det norske samfunnet.

Stålsett-utvalget ser ut til å ha undervurdert kirkens historiske og kulturelle rolle og hva den betyr for det norske samfunnet. Kirkens sentrale rolle som kultur-, omsorgs- og riteinstitusjon for tre fjerdedeler av befolkningen bør etter vår mening tillegges større betydning enn det Stålsett-utvalget gjør. Vi viser i denne forbindelse til NOU 2013: 4 der Enger-utvalget har en vesentlig mer positiv tilnærming. På denne bakgrunn mener BKF at et niende prinsipp

burde nedfelles: - *Statens aktive tros- og livssynspolitikk bør i sin utforming også ta hensyn til samfunnets kulturelle og historiske identitet der denne har tros- og livssynsmessig relevans. Dette prinsippet må gjelde så fremt det ikke bryter med trosfriheten og andre menneskerettigheter.*

Prinsippet om at statens aktive tros- og livssynspolitikk må vurderes opp mot sentrale fellesverdier (prinsipp nummer 6), kan – avhengig av hvordan fellesverdiene defineres og praktiseres - komme til å stå i et motsetningsforhold til trossamfunnenes rett til selv å fatte avgjørelser i interne saker. Konkret kan dette bl.a. bli aktualisert i tilsettingssaker og i hvilke oppgaver arbeidstakere kan bli pålagt å utføre. Begge disse forholdene drøftes av utvalget. BKF vil likevel få understreke at en i slike saker må legge avgjørende vekt på religionsfriheten som en menneskerett. Dette må gjøres også om løsningen ikke skulle være i overensstemmelse med de verdier flertallet ønsker skal gjelde ellers i det norske samfunnet.

2. Forslag der utvalget går ut over sitt mandat

Med unntak for gravferdsforvaltningen fikk utvalget i sitt mandat i oppdrag å ta utgangspunkt i kirkeforliket i Stortinget. Til tross for dette, har flertallet fremmet forslag om endring av Grunnloven, slik at omtalen av Den norske kirke tas ut av § 16 og at henvisningen til vår kristne og humanistiske arv tas ut av § 2. Tilsvarende foreslår flertallet at verditilknytningen til kristen og humanistisk arv og tradisjon tas ut av Opplæringslovens formålsparagraf. Begrunnelsen for de to sistnevnte forslagene er at samfunnets verdigrunnlag ikke bør relateres til en bestemt religion eller et bestemt livssyn.

Ut fra sin oppfatning av Kirkens sentrale rolle både opp gjennom historien og i dagens samfunn, og at det er etablert politisk enighet om de valgte formuleringene, finner BKF at formuleringene i Grunnloven og Opplæringsloven videreføres. Vi gir her vår tilslutning til utvalgets mindretall.

3. Den norske kirkes rolle som samfunnsaktør

BKF mener at Den norske kirkes livssynsmessige forankring er en ressurs i møte med det religiøse mangfoldet. Når «tro møter tro» kan resultatet bli dialog og gjensidig respekt, og ikke spenning og konflikt.

BKF mener at et livssynsåpent samfunn bygges best ved at tros- og livssynsnærvær på ulike samfunnsområder utfylles og suppleres av et mangfold av tros- og livssynsaktører, og *ikke*

ved at Den norske kirkes rolle og nærvær blir redusert. Utvalget er delt i synet på den videre ordning for ekteskapsinngåelse. Dette gjelder også i forhold til vigselmyndigheten. BKF støtter utvalgets mindretall som går inn for at tros- og livssynssamfunn beholder vigselmyndigheten, slik ordningen er i dag. Dette begrunnes med at ordningen har dype røtter i det norske samfunnet, og at den fungerer godt. utfordringer knyttet til ordningen bør løses gjennom informasjons- og tilsynstiltak, over tid og i dialog med trossamfunnene.

BKF mener at en stat med frimodighet må kunne løfte frem sine tradisjoner, uten å lukke for andre. Det handler om preferanse for vårt eget med åpenhet for andre. Dersom et land skal bestå som et folkefellesskap, må en stadig bevisstgjøre seg og videreutvikle sin nasjonale tradisjon og kulturelle grunnmur, - uten å krenke rettighetene til dem med en annen tro. Samfunnet trenger et sosialt lim som binder sammen, noe som er vårt kulturelle og nasjonale særpreg.

Gravferdsforvaltningen

Gravferdsforvaltningen er nå lagt til de kirkelige fellesrådene, og var i kirkeforliket forutsatt å skulle ligge der. Utvalget fikk imidlertid relativt sent i prosessen som tilleggsoppdrag å utrede saken.

Gravferd gjelder alle og gravferdsforvaltningen er en samfunnsoppgave. Regelverket er til dels rettighetsbasert ved at alle har rett til gratis gravlegging og gratis tildelt grav de første 20 årene. Kirken har forvaltet denne oppgaven i flere hundre år, og var den første som var til stede med en form for «offentlighet» etter at familien overlot mer av ansvaret for enkeltindividets velferd til andre. Den norske kirke har denne oppgaven som *samfunnsaktør*, ikke som trossamfunn. De ansatte i gravferdsforvaltningen er unntatt lovkravet om at fellesrådets ansatte skal være medlemmer i Den norske kirke. Vi vil hevde at kirken i sin forvaltning har vært både åpen og inkluderende og vist vilje og evne til toleranse og livssynsnøytralitet. BKF vil derfor anbefale at de kirkelige fellesrådene fortsatt skal ha ansvar for gravferdsforvaltningen.

Utvalget peker på at fellesrådene kan få problemer med å være pådriver overfor kommunene for å få dem til å bygge ut tilbudet for alle livssyn, og at «krav om å frigjøre seg fra eget trosgrunnlag ved utførelsen av et samfunnsoppdrag som gravferdsforvaltning kan være vanskelig å etterleve». BKF kjenner seg ikke igjen i denne beskrivelsen. Forvaltningens tilknytning til Den norske kirke har tvert imot gjort fellesrådet mer oppmerksom på kravene om like rettigheter og likeverdig behandling i et samfunn med livsynsmangfold, enn det en formelt nøytral institusjon ville være. Også ved overføring til kommunen ville en for øvrig på dette området måtte stille krav om at forvaltningen må være tolerant, transparent og allmenngyldig.

Ritene rundt gravlegging er for svært mange ikke aktuelle før en plutselig og uventet har dette behovet. Midt i tapet og sorgen er det å følge ritene som er dannet gjennom kulturen en er en del av, som regel til stor hjelp. Valgene som gjøres rett etter et dødsfall må være gyldige langt utover dagen for gravferden. Dagens gravferdsforvaltning får dermed funksjoner som et ombud for de døde og de etterlatte.

Slik situasjonen for fellesrådenes gravferdsforvaltning er i dag, er hovedhensynet respekt for den avdøde og respekt for den avdødes og de etterlattes tros- og livssyn. Dagens gravferdsforvaltning har forståelse for hvordan hele skalaen av menneskelige og praktiske behov som døden medfører skal behandles. Like lite som ledere og medlemmer av Den norske kirke er en ensartet gruppe med like behov, vil ledere og medlemmer i de forskjellige livs- og trossamfunn ha ensartede behov. Dette opplever gravferdsforvaltningen sterkt i møte med de forskjellige tros- og livssyn på den arenaen for dialog som er dannet i tråd med gravferdslovens § 23. Religion og tro er personlig og kan sjelden isoleres fra kultur og personlige preferanser.

På bakgrunn av den kompetanse og den kultur som Den norske kirke har opparbeidet på dette området, mener Bergen kirkelige fellesråd at Den norske kirke fortsatt er godt skikket til å ta ansvar for gravferdsforvaltningen i Norge. Vi anbefaler derfor at denne ordningen videreføres.

4. Ansvar for middelalderkirker

Innenfor grensene til Bergen kommune ligger det 4 middelalderkirker. Disse har stor verdi som samlingssteder for gudstjenester og kulturelle arrangementer. I seg selv er de dessuten viktige representasjoner av vår felles kulturarv og severdigheter som oppsøkes av turister fra hele verden. Det vil være umulig å pålegge enkeltmenigheter ansvaret for disse.

I stat-kirkeutredningen (NOU 2006: 2) vurderes håndteringen av fredete og verneverdige kirker. Gjønnes-utvalget pekte på store behov knyttet til vedlikeholdsetterslep og til årlig vedlikehold, og tilrår uavhengig av den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke at det må etableres særskilte finansieringsordninger for fredete og verneverdige kirker.

BKF slutter seg til innstillingen når den sier: - Tros- og livssynspolitisk utvalg kan se at det kan være behov for særlige ordninger knyttet til vedlikehold av fredete og verneverdige kirker...

Dette er i tråd med det BKF ved flere anledninger har skrevet i budsjettinnspill til Bergen kommune om at vi ser det som naturlig at det kommer statlige midler til middelalderkirkene i Bergen da dette er et nasjonalt anliggende. Vi mener det er et samfunnsansvar å ta vare på disse monumentalbyggene som ikke bare er samlingssteder for kirkelige aktiviteter, men også historie-, kultur- og arkitekturbærere for landets innbyggere uavhengig av tilknytning til Den norske kirke.

Jørn Henning Theis
Leder i Bergen kirkelige fellesråd

Kjell Bertel Nyland
Kirkeverge